

ŽUPANIJSKA MATIČNA RAZVOJNA SLUŽBA

Urbroj: 58-M/23
Koprivnica, 9.6.2023.

Predmet: ANALIZA STANJA **NARODNIH KNJIŽNICA** U KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJU U **2022.**

SPECIFIČNOSTI RADA NARODNIH KNJIŽNICA U KKŽ U 3. GODINI PANDEMIJE - 2022.

Tijekom cijele 2022., a osobito u prva četiri mjeseca 2022. godine rad svih narodnih knjižnica i bibliobusa u Županiji, odvijao se i nadalje u posebnim uvjetima, prilagođen potrebama zaštite od pandemije bolesti COVID-19. Iako su sve narodne knjižnice i bibliobusi radili redovito za korisnike, uz poštivanje epidemioloških mjera, i dalje su bila na snazi ograničenja zbog kojih su se aktivnosti u knjižnicama održavale u posebnim uvjetima.

Online upiti korisnika i u 2022. rješavani su u povećanom opsegu, a u knjižnicama je nastavljena proizvodnja virtualnih sadržaja za korisnike knjižnice. Uz popuštanje mjera i postupnom normalizacijom okolnosti vezano uz pandemiju, bilo je više mogućnosti za održavanje uobičajenih programa za korisnike, ali i za međuknjižničnu suradnju te za povratak sudjelovanja stručnom usavršavanju uživo. Ipak, **ograničenje broja osoba koje su smjele boraviti u zatvorenim prostorima značajno je otežalo** provođenje aktivnosti u knjižnicama i direktno utjecalo na posjećenost knjižnica. Stoga je **ova ograničenja nužno uzeti u obzir kod analize poslovanja knjižnica te uvažiti kod interpretacije pokazatelja** o korištenju knjižnica i u 2022. godini.

S obzirom da se navike dolaska u knjižnice i korištenja njihovih usluga grade godinama, a mogu se izgubiti takoreći "preko noći", što se upravo dogodilo uslijed pandemije, bit će potrebno duže vrijeme da korisnici ponovo počnu dolaziti u knjižnice, u broju i na način kao što su to imali naviku prije pandemije.

Zaključno, i tijekom treće godine pandemije, 2022., narodne knjižnice i bibliobusi nastavili su radom u otežanim i promjenjivim poslovnim okolnostima. Naglasak je bio na održanju dostignutog standarda knjižničnih usluga i naporima za vraćanje korisnika u knjižnice. Sve knjižnice uspješno su obavljale svoje zadatke, usprkos i dalje izraženom povećanom broju bolovanja, poglavito uslijed obolijevanja zaposlenika od Covida. Stoga se i u 2022. u knjižnicama zahtijevala fleksibilnost svih zaposlenika koji su „uskakali“ umjesto odsutnih kolega na druge poslove u knjižnicama, prema potrebama. Usprkos smanjenom broju raspoloživih djelatnika, knjižnice su održale uobičajenu otvorenost za korisnike.

I. ŽUPANIJSKA KNJIŽNIČNA MREŽA NARODNIH KNJIŽNICA - 2022.

I.1. KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA I MOGUĆNOSTI RAZVOJA MREŽE KNJIŽNICA

- Površina: 1.772 km² - sjever Hrvatske – graniči s Republikom Mađarskom te s Međimurskom, Varaždinskom, Virovitičko-Podravskom, Bjelovarsko-bilogorskom i Zagrebačkom županijom.
- Na području KKŽ nalaze se 3 grada (Koprivnica, Križevci i Đurđevac) te 22 općine.
- Prema konačnim rezultatima Popisa stanovništva 2021., u KKŽ živi 101.221 stanovnik¹ ili 57 stanovnika po km². U odnosu na prethodni popis, to je za oko 14.000 stanovnika manje.
- Nešto više od polovice stanovnika živi u gradovima, a nešto manje od polovice u općinama. Prema Popisu 2011. bilo je 52% gradskog i 48% seoskog stanovništva, no, ovaj omjer sada je promijenjen u korist gradova: 54% je gradskog stanovništva, a 46% seoskog. To govori u prilog tezi da broj stanovnika na selu opada više nego u gradu; možda i zato što se ruralno stanovništvo više iseljava, odnosno, odlazi u gradove.
- Novi Popis 2021. ponovo je potvrdio je da su općine na području Županije izuzetno slabo naseljene.
  - Velika većina općina ima manje od 3.000 stan. - njih 19 od ukupno 22 (od toga ih je čak 13 s manje od 2.000 stanovnika).
  - Samo 3 općine imaju više od 3.000 stanovnika

¹ Izvor podataka: Državni zavod za statistiku: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>

- o 2 općine imaju između 3.000 i 4.000 stanovnika, a jedna između 4.000 i 5.000 (*Sv. Ivan Žabno*).
- o Većina općina sastoji se od većeg broja međusobno udaljenih i prometno slabo povezanih naselja - prosječno u jednoj općini ima 8 naselja (najmanje 2, a najviše 37 - u općini *Sv. Petar Orehovec*).
- o Od ukupno 186 naselja u općinama, 172 naselja ili 92% ima manje od 1.000 stanovnika.
  - o Od 172 naselja s manje od 1000 stan., čak 130 ili 69% ukupnog broja naselja u općinama ima manje od 200 stanovnika.
- o 13 naselja ili samo 7% ukupnog broja naselja u općinama ima između 1.000 i 2.000 stanovnika.
- o Samo je jedno naselje u općinama s više od 2.000 stanovnika (*Virje*).

Razvidno je, stoga, da u Županiji i dalje ne postoje objektivni preduvjeti za osnivanje većeg broja stacioniranih knjižnica u općinama, zbog (pre)malog broj stanovnika u naseljima, ali i razbacanosti naselja te u svakom slučaju vrlo loše (ili nikakve) prometne povezanosti između naselja.

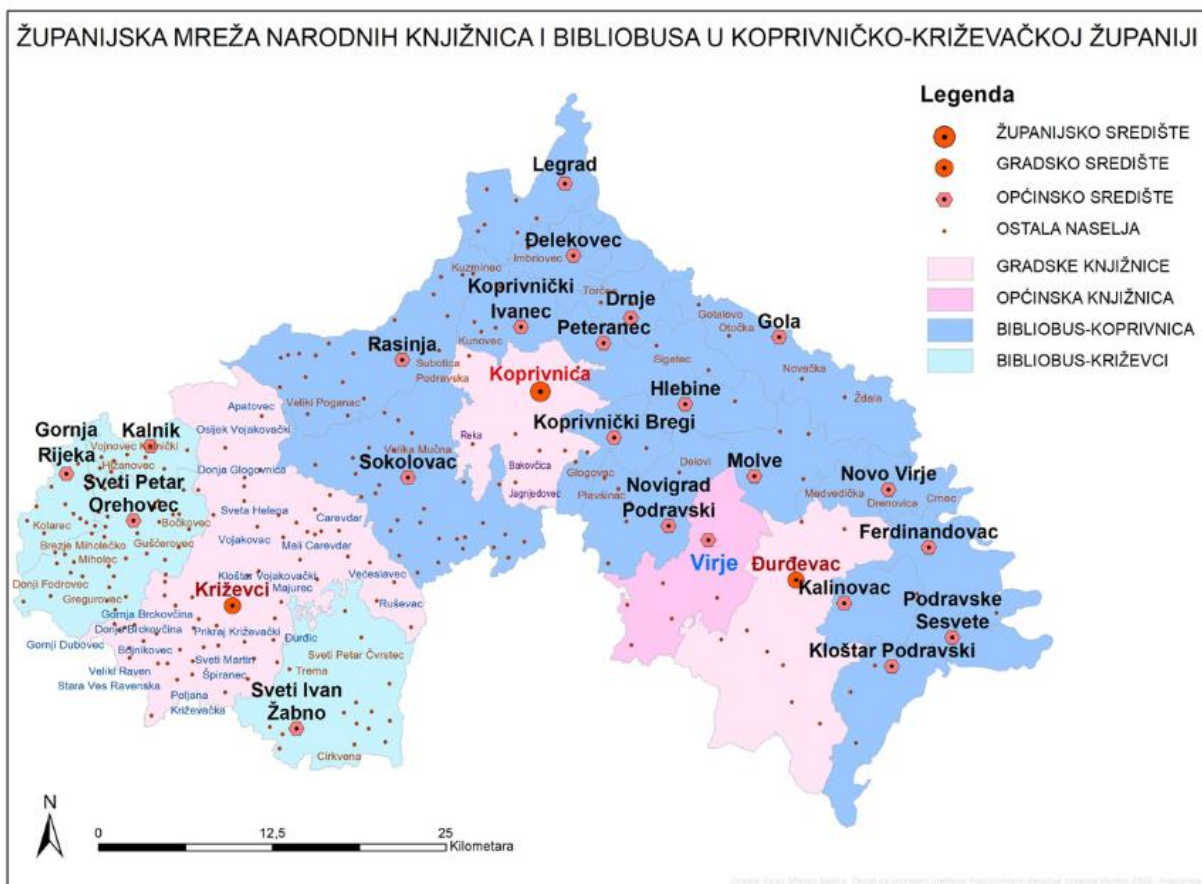
1.2. MREŽA NARODNIH KNJIŽNICA U KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI

Od 2015. godine Županija je u cjelosti pokrivena uslugama narodnih knjižnica, tj. one su dostupne u svim jedinicama lokalne samouprave Koprivničko-križevačke županije - u sva tri grada i 22 općine. Štoviše, radi se o jednoj od samo dvije županije u Hrvatskoj (uz Sisačko-moslavačku – ako se izuzme Grad Zagreb) koja je u razdoblju od donošenja Zakona o knjižnicama 1997. do novog Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti 2019., ostvarila 100% pokrivenosti Županije uslugama narodnih knjižnica.

2023.

Županijska matična razvojna služba
za narodne i školske knjižnice

Kartu izradio: mr.sc. Mladen Matić, Zavod za prostorno uređenje Koprivničko-križevačke županije, ožujak 2023., Koprivnica

Potpuna, **100%-tna pokrivenost jedinica lokalne samouprave u KKŽ** knjižničnim uslugama narodnih knjižnica moguća je zahvaljujući bibliobusima – pokretnim knjižnicama: dvije službe pokretnih knjižnica u Županiji pokrivaju uslugom **21 općinu u Županiji u kojima ne postoje narodne knjižnice**.

Naime, s obzirom na mali broj stanovnika u općinama i naseljima, u KKŽ se već više od 40 godina sustavno razvijaju **pokretne knjižnice kao najracionalniji oblik knjižnica** koje mogu stručno ispuniti osnovne potrebe stanovnika za knjižničnim uslugama. Jer, čak i kad bi postojalo više knjižnica u općinskim središtima, one ne bi mogle biti dovoljno dostupne stanovnicima – osobito djeci i starijima, koji nemaju mogućnost samostalnog korištenja automobilskog prijevoza - u naseljima izvan općinskih središta, često udaljenima više desetaka kilometara, jer u Županiji ne postoji javni prijevoz koji bi to omogućio.

Zbog svega navedenog, u **KKŽ se planira i osnivanje treće bibliobusne službe, u Gradskoj knjižnici Đurđevac**, i to prvenstveno radi **nužnosti rasterećivanja BIBLIOBUSA KOPRIVNICA koji trenutno pokriva čak 17 općina s više od 50 stajališta**. Po Standardu, za rad u jednoj smjeni kao optimalno predviđeno je napola manje, tj. 25 stajališta u dvotjednom načinu rada. Pri tome, potreba i zahtjeva za uvođenjem novih stajališta na terenu i dalje ima sve više, ali ih trenutno, sa samo dva bibliobusa, nije moguće sve obuhvatiti. Čak niti druga smjena rada postojećih bibliobusa ne bi riješila problem jer su potrebe za stajalištima većinom prijevodne (uz vrtiće, škole i sl.). Stoga bi se jedino osnivanjem treće pokretne službe mogao omogućiti kvalitetniji rad postojećih pokretnih knjižnica u Županiji te također bibliobusima pokriti i dodatna naselja, i to u đurđevačkom, te u koprivničkom dijelu županije, pogotovo uz područne škole i vrtiće, domove za starije i sl.

Pokretne knjižnice u Županiji značajno doprinose **poboljšanju uvjeta života i kulturnog te obrazovnog standarda za stanovnike**, također i kao dopune ponudi školskih knjižnica, budući da pružaju usluge učenicima, roditeljima, nastavnicima i odgajateljima velikog broja škola i vrtića. Također pružaju usluge i starim i nemoćnim korisnicima, kao i osobama s invaliditetom, odlaskom do njihovog kućnog praga. Zbog toga treba istaknuti upravo ovu, socijalnu uslugu koju bibliobusi pružaju i koja je vrlo važna korisnicima.

Istovremeno, matična Knjižnica i dalje potiče i podržava osnivanje općinskih stacioniranih knjižnica u sredinama u kojima se za to uspiju ostvariti potrebne zakonske i stručne pretpostavke.

1.3. NARODNE KNJIŽNICE U KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI – pregled stanja 2022.

Na području Koprivničko-križevačke županije u 2022. godini djelovale su **četiri samostalne narodne knjižnice od toga tri gradske (u Koprivnici, Križevcima i Đurđevcu) i jedna općinska knjižnica (u Virju) te dvije bibliobusne službe (u Koprivnici i u Križevcima)**. U 2022. došlo je do promjene u mreži narodnih knjižnica jer je, Odlukom Općine kao osnivača, s radom prestala Općinska knjižnica Sidonije Rubido Erdödy Gornja Rijeka (formalni postupak zatvaranja knjižnice još je uvijek u tijeku). **Područje općine Gornja Rijeka s tri stajališta nastavio je pokrivati uslugama bibliobus Gradske knjižnice „Franjo Marković“ Križevci** čime je zadržana knjižnična usluga za stanovništvo.

Sve postojeće knjižnice i bibliobusi uspješno ostvaruju svoju ulogu nositelja informiranja, kulturnih i obrazovnih programa u zajednici. Prepoznate su kao poželjna i rado korištena mjesta za provođenje slobodnog vremena i stjecanje znanja, za promicanja novih tehnologija, informacijske pismenosti, demokracije, socijalne inkluzije, očuvanja kulturne baštine. Knjižnice djeluju kao institucije namijenjene i dostupne građanima svih dobi, obrazovanja i interesa, nastojeći primjenjivati suvremena stručna dostignuća i trendove te stalno inovirati svoj rad, unaprijeđivati usluge za korisnike.

Gradske knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji 2022.:

1. Knjižnica i čitaonica "Fran Galović" Koprivnica (*knjižnica sa županijskom matičnom funkcijom*)
2. Gradska knjižnica "Franjo Marković" Križevci
3. Gradska knjižnica Đurđevac

Općinska knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji 2022.:

1. Narodna knjižnica Virje

Bibliobusne službe u Koprivničko-križevačkoj županiji 2022.:

1. KOPRIVNICA - BIBLIOBUSNA SLUŽBA Knjižnice i čitaonice "Fran Galović" Koprivnica pruža uslugu u **17 općina koprivničkog i đurđevačkog područja gdje ima 55 stajališta u 38 naselja**, s tradicijom dugom 43 godine.

Općine u kojima je Bibliobus Koprivnica jedini oblik narodne knjižnice: Drnje, Đelekovec, Ferdinandovac, Gola, Hlebine, Kalinovac, Kloštar Podravski, Koprivnički Bregi, Koprivnički Ivanec, Legrad, Molve, Novigrad Podravski, Novo Virje, Peteranec, Podravske Sesvete, Sokolovac i Rasinja.

2. **KRIŽEVCI - BIBLIOBUSNA SLUŽBA** Gradske knjižnice «Franjo Marković» Križevci od 2009. pruža uslugu na području u 3 općine Kalničkoga prigorja te na širem području grada Križevaca gdje obilazi ukupno 23 naselja u kojima ima 35 stajališta. Općine u kojima je Bibliobus Križevci jedini oblik narodne knjižnice: Gornja Rijeka, Kalnik, Sv. Ivan Žabno i Sv. Petar Orehovec.

KKŽ je u 2022. bila i dalje jedina županija u Hrvatskoj u kojoj su djelovale DVIJE službe pokretnih knjižnica - formirane uz dvije različite knjižnice, u dva grada, u Koprivnici i Križevcima. Do toga je došlo promišljeno, pažljivim planiranjem razvoja mreže knjižnice na razini županije, kako bi se usluge pružale što većem broju stanovnika, ali pri tome i što učinkovitije i racionalnije. Osnivanjem službe u Križevcima omogućeni su manji troškovi putovanja bibliobusa do stajališta i nabavljeno je vozilo prilagođeno terenskim uvjetima rada u brdsko-planinskom području, a u konačnici, uvođenjem još jedne bibliobusne službe (uz tada već postojeću, onu u Koprivnici) omogućen je ravnomjerniji razvoj knjižnične mreže u križevačkom dijelu Županije.

Zaposlenici oba trenutno postojeća bibliobusa (2 djelatnika u Koprivnici i 1 djelatnik u Križevcima) financiraju se iz Proračuna Koprivničko-križevačke županije temeljem Sporazuma o sufinanciranju usluge pokretnih knjižnica na području Županije kojeg su sa Županijom sklopile knjižnice u sklopu kojih djeluju bibliobusne službe te njihovi osnivači, gradovi Koprivnica i Križevci.

Zastarjela bibliobusna vozila i u 2022. bila su gorući problem u obje bibliobusne službe, osobito u Koprivnici, gdje je zbog masivnih kvarova na starom vozilu početkom 2022. zaprijetilo čak i ukidanje službe, a time i nestanak knjižničnih usluga za veliki dio županijskog stanovništva. S obzirom da u 2021. nije ostvareno financiranje projekata nabave zamjenskih bibliobusa za koprivničku i križevačku bibliobusnu službu putem ESF programa „Čitanjem do uključivog društva“, **obje knjižnice, koprivnička i križevačka, prijavile su u jesen 2021. potrebu za nabavom novih bibliobusnih vozila putem Javnog poziva Ministarstva kulture i medija za predlaganje programa javnih potreba u kulturi RH za 2022.** Ministarstvo kulture i medija odobrilo je najprije inicijalna sredstva za križevački bibliobus, a potom i za koprivnički, s obzirom da je u veljači 2022., zbog starosti i istrošenosti, došlo do znatnih tehničkih problema s koprivničkim bibliobusom.

U sufinanciranje 1. faze projekta - nabave podvozja za obje bibliobusne službe - uključili su se gradovi Koprivnica i Križevci te Koprivničko-križevačka županija, kao i općine koje koriste usluge bibliobusa.

Podvozja za nove bibliobuse stigla su u Koprivnicu i u Križevce u prosincu 2022. kad je izvršena i primopredaja vozila. Nakon uspješno provedenog prvog dijela projekta, pripremljena je potrebna dokumentacija i nove specifikacije potrebne za izradu nadogradnje vozila te je financiranje 2. faze projekta – izrade nadogradnje za oba vozila - prijavljeno MKM-u i odobreno za financiranje u 2023. Za **drugu fazu projekta provedena je u prvoj polovici 2023. javna nabava i odabrani ponuditelji i u Križevcima i u Koprivnici javna te se završetak nadogradnje vozila i dolazak gotovih bibliobusa planira do kraja 2023. godine.**

Nova vozila omogućit će ne samo održanje službi, već i uvođenje suvremenih usluga povezanih s novim tehnologijama koje se u sadašnjim vozilima ne mogu pružati jer su sadašnji bibliobusi u obje postojeće bibliobusne ne samo dotrajali kao vozila, već i tehnološki zastarjeli svojom opremom i uređenjem.

II. ANALIZA STANJA NARODNIH KNJIŽNICA U KKŽ TEMELJEM STATISTIČKIH PODATAKA - 2022.

II.1. Prostor i oprema narodnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji

Sve narodne knjižnice u Županiji smještene su **u nenamjenskim, ali prilagođenim prostorima, tj. u adaptiranim i namjenski opremljenim zgradama.** Kontinuirano se provodi obnova postojeće i nabava dodatne opreme.

Ako se računa samo prema parametru **broja stanovnika** (čl. 37., st. 3. Standarda za narodne knjižnice u RH), **ostvarenost Standarda prostora u knjižnicama na razini Županije prosječno iznosi 96%.²**

Prema parametru **broja sjedećih mjesta za korisnike** (čl. 37., st. 4.), **tri od četiri knjižnice u Županiji ispunjavaju**

² Gledano samo prema parametru broja stanovnika, 100% potrebnog prostora prema Standardu ostvaruju gradske knjižnice u Križevcima i Đurđevcu; županijska matična knjižnica u Koprivnici ostvaruje 98% minimalnog standarda, dok općinska knjižnica u Virju prema istom parametru ostvaruje 87% Standarda.

Standard, dok ga županijska matična knjižnica u Koprivnici ispunjava s 80%.

Međutim, stvarna slika stanja prostora u knjižnicama može se dobiti tek kad se u analizu uključe i drugi *parametri, kao što su: broj i vrste odjela i službi; otvorenost za korisnike (jedna ili dvije smjene); količina građe; vrste i broj usluga i programa; potrebe za radnim mjestima za korisnike u čitaonicama i učionicama, za rad na računalima itd.* Tada dolazimo do porazne činjenice da se na razini Koprivničko-križevačke županije zbog nedostatnog prostora u knjižnicama manje od 50% fondova narodnih knjižnica nalazi u slobodnom pristupu, dok je preporuka prema suvremenim trendovima u svijetu da bi sva građa trebala biti dostupna korisnicima u slobodnom pristupu. Također, ukupan prostor za građu trebao bi zauzimati svega 30% ukupnog prostora Knjižnice, a prostor za korisnike 70%, dok je u pojedinim knjižnicama Koprivničko-križevačke županije (pogotovo u Koprivnici) taj omjer upravo obrnut, tj. **više od 70% prostora mora se koristiti za smještaj građe dok je manje od 30% prostora dostupno za boravak korisnika.**

Najznačajniji iskorak što se tiče prostora posljednjih godina učinjen je u Križevcima gdje je je 2015. otvorena nova zgrada Gradske knjižnice „Franjo Marković“ Križevci, za koju je prenamijenjen i u potpunosti rekonstruiran i adaptiran bivši Dom HV-a. Knjižnica sada raspolaže s **1.450 m² prostora, a korisnički prostori uključuju tri etaže povezane dizalom.**

Gradska knjižnica Đurđevac zadnji je put proširena u 2015. za 70 m², nakon **otkupa i uređenja dodatnog prostora na istoj etaži.** Knjižnica je također od 2015. dostupna korisnicima pomoću dizala jer je smještena na prvom katu. Razmatra se dodatno proširenje knjižnice i na 2. kat.

Za razliku od križevačkog i đurđevačkog dobrog primjera dostupnosti, knjižnice u Koprivnici i Virju fizički su i dalje slabije dostupne, pa čak i nedostupne pojedinim skupinama korisnika jer su smještene ili u visokom prizemlju (Virje), i/ili na više etaža (Koprivnica), a nemaju dizala.

Najveći problem prostora prisutan je i nadalje u Knjižnici i čitaonici "Fran Galović" Koprivnica, koja raspolaže sa svega 30-tak % potrebnog prostora. U zgradi bez dizala, s ukupno 7 etaža od kojih su na 4 smještene usluge za korisnike, **arhitektonska ograničenja knjižnicu čine nedostupnom velikom broju građana.** Stepenice na glavnom ulazu u prizemlje Knjižnica je rješila postavljanjem ulazne rampe na sporednom ulazu, ali ostale etaže i dalje nisu dostupne korisnicima s teškoćama u kretanju. Međutim, **iako im je putem rampe omogućeno da uđu u knjižnicu, osobe u invalidskim kolicima zapravo se ne mogu kretati čak niti većim dijelom prizemlja** (jedino mogu prići posudbenom pultu) zbog skućenog prostora između policia.

Najveći dio ukupnog knjižnog fonda koprivničke knjižnice morao je biti izmješten u dislocirano spremište izvan središta grada tako da se trenutno u spremištima nalazi gotovo ¾ ukupnog fonda. **Veliki je problem također vlaga u podrumskom spremištu knjiga** u samoj zgradi Knjižnice koja predstavlja trajnu opasnost za knjižnu građu smještenu u tom prostoru.

U okviru nastojanja da se u suradnji s osnivačem, Gradom Koprivnica, dođe do rješenja prostornih problema knjižnice, u koprivničkoj Knjižnici još je 2012. **izrađen dokument „Programska osnova nove Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica“ (2016. dokument je ažuriran, a trenutno je u izradi novi tekst, temeljem novog Standarda za narodne knjižnice)** u kojem su detaljno opisane aktualne i planirane potrebe građana Koprivnice za knjižničnim uslugama te obaveze osnivača s tim u vezi prema Zakonu. Prema izračunima na temelju važećih najnovijih propisa, koprivnička knjižnica, s obzirom na broj stanovnika područja, vrste i broj usluga, veličinu fonda itd. te predviđeni razvoj, trebala bi imati **minimalno 3.000, a optimalno 4.000 m².** Tada bi korisnicima u slobodnom pristupu mogao biti odgovarajuće dostupan sav knjižnični fond od **preko 180.000 jedinica građe kojeg je trenutno u zatvorenim spremištima spremljeno oko 3/4.** Odgovarajući zaseban i prikladan uređen prostor dobile bi sve skupine korisnika, a nova zgrada s primjerenom vertikalnom i horizontalnom prostornom komunikacijom, mogla bi biti ravnopravno dostupna svima.

Osnivač Knjižnice, Grad Koprivnica, **s ciljem trajnijeg rješavanja problema knjižničkoga prostora,** ima au planu gradnju nove zgrade gradske knjižnice, u sklopu projekta preuređenja tržnice i još nekih sadržaja u samom središtu grada. U međuvremenu, **Knjižnica u suradnji s Osnivačem i građanima i dalje radi na osmišljavanju koncepta i sadržaja nove knjižnične zgrade** koja bi trebala biti fizički i prometno dostupnija nego sadašnja zgrada, te se očekuje da će još bolje ispunjavati potrebe zajednice i poticati njen društveni i gospodarski razvoj.

U Narodnoj knjižnici Virje, koja od 2007. radi u prostoru od 168 m², u tijeku je projekt preuređenja i sanacije zgrade kojim se planira riješiti i problem manjka prostora za knjižnicu, preseljenjem u drugo krilo zgrade. Knjižnica bi tako dobila dodatnih najmanje 30-tak kvadrata prostora. Uz mogućnost bolje organizacije

prostora, kao i mogućom ugradnjom dodatne poluetaže u dijelu samog prostora u kojem visini stropa to dozvoljava, osigurao bi se veći prostor za redovnu djelatnost i boravak korisnika, ali i neophodan prostor za spremište građe, kao i posebni sanitarni čvor za korisnike kojeg knjižnica trenutno nema (sadašnji sanitarni čvor zajednički je i za djelatnike i za korisnike). **Projekt adaptacije i rekonstrukcije prostora za Narodnu knjižnicu Virje dobio je podršku Ministarstva kulture i medija RH za 2023. godinu.** Sufinancira se od strane Ministarstva sa 39.816,84 a ostatak su sredstva osnivača. Ukupna vrijednost projekta je 66.360,00 eura. S obzirom da su odobrena sredstva manja od traženih, Knjižnica će se u prostor po završetku radova seliti s postojećim namještajem, a već **za iduću godinu priprema se novi projekt za opremanje prostora** i montažu galerije (dodatna poluetaža koja će osigurati funkcionalne kutke unutar dječjeg odjela). Zgrada je u međuvremenu prijavljena i na druge projekte i natječaje (muzej, interpretacijski centar, energetska učinkovitost javne infrastrukture) a dobivena su i sredstva na javnom pozivu za nepokretnu kulturnu baštinu za obnovu krovništva (Ministarstvo kulture i medija, također 39.818,84 eura).

RAČUNALNA OPREMA I RAČUNALNI PROGRAM

U svim knjižnicama ukupno korisnicima je na raspolaganju **59 računala**. To je prosječno na nivou **Županije jedno računalo na 272 aktivna korisnika**, s tim da je najveći broj korisnika po jednom računalu u najvećem naselju, u Koprivnici (418), a najmanji u općinskoj Narodnoj knjižnici Virje (72).

Sve narodne knjižnice i bibliobusi u knjižničnom poslovanju koriste računalni program **Metel.win koji je u matičnoj knjižnici u Koprivnici uveden 1998./99. godine**, a potom i u ostalim knjižnicama. Zbog ograničenja programa koji ne prati u dovoljnoj mjeri potrebe razvoja djelatnosti, kao ni potrebe samih korisnika za novim uslugama povezanim s online dostupnošću i digitalnim tehnologijama općenito, razmatraju se mogućnosti prelaska na drugi, kvalitetniji program za knjižnično poslovanje u skoroj budućnosti koji bi mogao zadovoljiti potrebe razvoja djelatnosti, ali i osigurati dugoročnu održivost samog programa i rada u njemu.

Sve knjižnice posjeduju suvremenu računalnu opremu i pružaju uslugu interneta korisnicima, a provode i osnovnu edukaciju za rad na računalima te obuku u informacijskom pretraživanju.

Oprema je pretežno zadovoljavajuće kvalitete, a održava se/nadograđuje/obnavlja povremeno, iz proračuna općina i gradova, kroz različite projekte te velikim dijelom zahvaljujući sredstvima Ministarstva kulture i medija. Ipak, **knjižnice nisu u mogućnosti svu opremu dovoljno često obnavljati, kao niti nabavljati dovoljno nove potrebne opreme jer za tu svrhu ne postoje stalna i planska redovita sredstva niti na jednoj razini.**

Ako se želi osigurati ravnomjeran i kontinuiran rad i razvoj knjižnica, neophodno bi bilo **iz izvora na svim nivoima (lokalno, regionalno, državno)** - npr. slično kao i za nabavu knjižnične građe, a s obzirom na parametre kao što su tip knjižnice, broj stanovnika područja, broj korisnika itd. - **utvrditi stalne iznose** (npr. postotak od ukupnih prihoda) **kojim bi knjižnice redovito i namjenski, prema planovima i potrebama, mogle obnavljati računalnu opremu**, budući da računalna oprema brzo zastarjeva i troši se, te su stalne potrebe za novom i suvremenijom opremom.

II.2. Knjižnični fondovi narodnih knjižnica

KNJIŽNIČNA GRAĐA

Narodne knjižnice Koprivničko-križevačke županije s danom 31.12.2022. posjedovale su **ukupno 364.766 jedinica knjižnične građe³**, od toga **344.186 knjiga**. U pogledu broja knjiga, s obzirom na broj stanovnika područja na kojem djeluju knjižnice, **Standard (čl. 18. st. 2.) je u sve 4 aktivne knjižnice u Županiji ispunjen više od 100%.**

Iako prema broju stanovnika gradova i općina – sjedišta knjižnica njihovi fondovi ispunjavaju Standarde, treba uzeti u obzir da koprivnička i križevačka knjižnice putem bibliobusa pokrivaju potrebe daleko većeg područja i znatno većeg broja stanovnika nego što ih živi samo na području njihovih gradova (20 općina s približno 50.000 stanovnika). Stoga su realne potrebe za građom u knjižnicama koje imaju bibliobusne službe (Koprivnica i Križevci) znatno veće od minimuma predviđenog postojećim Standardom za te konkretne knjižnice jer potrebe pokretnih knjižnica, odnosno stanovništva koje živi na području koje one pokrivaju, nisu uračunate u to.

³ Gledano na razini Županije, ukupan fond je za cca 5.000 jedinica manji nego 2021., zbog toga što u Županiji od 2022. djeluje jedna knjižnica manje, Općinska knjižnica Sidonije Rubido Erdödy Gornja Rijeka, koja je u 2022. bila neaktivna, pa njeni podaci nisu niti uvrštavani u Sustav.

Oko 5% od ukupnog broja u jedinica u fondovima knjižnica na razini Županije, otpada na neknjižnu građu.

AV i elektronička građa u fizičkom obliku sve se manje koristi zbog povećane online dostupnosti takve građe. Neknjižna građa za kojom i dalje postoje potrebe i koja bilježi rast u nabavi su igračke. Međutim, igračke su građa koja zahtijeva posebne uvjete za spremanje i održavanje, tj. posebno uređen, opremljen i prvenstveno dovoljno velik prostor. Budući da većina knjižnica za to nema uvjeta (osim Križevaca), igračke se ne mogu nabavljati u količini u kojoj bi to bilo potrebno.

Ali, postoji i potreba za E-knjigama koje za sad nisu dostupne u knjižnicama Županije. Postojeći računalni program koji se koristi u županijskim knjižnicama to ne omogućava, dok s druge strane niži na nacionalnoj razini ne postoji jedinstvena platforma za E-knjige, a nije riješeno ni financiranje tj. plaćanje pretplata za korištenje platformi koje nude takvu građu.

Ostala neknjižna građa kao što je sitni tisak i sl. nabavlja se pretežno samo za zavičajne zbirke.

NABAVA GRAĐE

Ukupno je za sve knjižnice u Županiji u 2022. nabavljeno 14.774 knjiga što je za 1.424 primjerka više nego u 2021. Možemo zaključiti da se u nabavi bilježi značajan porast, iako imamo u Županiji jednu knjižnicu manje. Osobito je potrebno istaknuti da je ovime prekinut negativan trend iz zadnje tri godine (2019.-2021.) u kojem se bilježio pad nabave građe, koji iako nije bio velik (godišnje po 200-300 primjeraka na razini županije), ipak je bio zabrinjavajući. Sredstva za nabavu također su porasla u 2022. na 1.194.803 kn s 1.145.256 u 2021.

Praksa pokazuje da potrebe za nabavom tradicionalne knjižnične građe i dalje rastu, a u prvom redu se to odnosi na knjige, slikovnice i sl. - primjerice, zbog povećanja obuhvata područja (npr. putem bibliobusa), a time i broja korisnika i raznolikosti njihovih zahtjeva. Također, u knjižnicama se sve više formiraju posebne tematske zbirke prema potrebama korisnika - npr. vrlo aktualne teme o kojima se traži dodata literatura su poslovne informacije, zdrav način života - recikliranje, ekološki pristup potrošnji, samostalan uzgoj zdrave hrane, enegnetska održivost kućanstava, pokretanje i vođenje vlastitog posla i sl. Tražena je građa za učenje stranih jezika, ali i općenito građa na stranim jezicima - npr., dolaskom u Hrvatsku privremeno raseljenih Ukrajinaca zbog ruske agresije na Ukrajinu, pojavila se u mnogim knjižnicama potreba za nabavom građe na ukrajinskom jeziku.

Vezano za korištenje i nabavu elektroničkih izvora, problem je i dalje neriješeni način financiranja u nabavi baza podataka i omogućavanje pristupkorisnicima do građe koja može biti dostupna samo preko e-servisa, npr. e-glazbena i filmska produkcija, te različite druge baze podataka (pl aćanje pretplata).

U ovom segmentu nužna je potpora Ministarstva kulture i medija knjižnicama, jer bez toga knjižnice same neće moći osigurati raznovrsne e-usluge koje korisnici trebaju i traže.

Odnos kupnje i nabave knjiga za oko 1,5% je promijenjen u korist poklona, u odnosu na nekoliko zadnjih godina kad je udio darova u nabavi iznosio 22%, a u 2022. bio je 23,5 % (knjižnice su na dar dobile 3.485 sveska na razini Županije, dok kupnja iznosi 11.289 svezaka na razini Županije.)

Velika većina naslova knjiga pristiglih u fond putem darova u 2022. godini predstavljao je otkup Ministarstva kulture i medija RH – tj. 2.661 svezak ili čak 76% svih darova. To je porast od 11% u odnosu na 2021. ili nominalno čak 714 jedinica više nego 2021. kad je iz otkupa MKM stiglo 1.947 primjeraka.

U 2022. nastavljen je trend pada potražnje u knjižnicama multimedijalne građe u fizičkom obliku, a shodno tome opada i trend nabave te građe. Još samo dvije najveće knjižnice u Koprivnici i Križevcima nabavljaju AV građu, budući da još uvijek čuvaju zbirke filmova na DVD-ima i glazbe na CD-ima te imaju zbirke zvučnih knjiga za slijepe i slabovidne korisnike na CD-ima. Također, nešto AV građe u fizičkom obliku i dalje se nabavlja za potrebe bibliobusa u Koprivnici i Križevcima. Ostale knjižnice ne nabavljaju AV građu – u skladu s procjenom da se multimedijalna građa može koristiti, a i koristi se, iz online izvora te da je ograničena sredstva raspoloživa za nabavu prvenstveno potrebno koristiti za nabavu tražene knjižne građe.

Trend sve učestalijeg korištenja AV i elektroničke građe online, tj. u digitalnom obliku, a sve manje u fizičkom obliku, prisutan je u svim knjižnicama, stoga opada potreba za nabavom fizičkih jedinica AV i elektroničke građe (primjerice, filmova, glazbe, računalnih igrica i sl.). AV građa još uvijek se koristi u bibliobusima koji obilaze ruralna područja – na njihovim stajalištima i dalje postoji potreba korisnika, primjerice, za filmovima na DVD-ima, kao i za fizičkim zvučnim knjigama za osobe s oštećenjima vida.

To govori o manjim mogućnostima seoskog stanovništva za korištenjem interneta i suvremene informacijsko-komunikacijske tehnologije općenito, a također i o još uvijek manjoj dostupnosti ovih usluga od strane operatera u udaljenim i slabo naseljenim ruralnim područjima, osobito u pograničnom području uz granicu s Republikom Mađarskom.

U većini knjižnica Standard nabave periodike ostvaren je i više 100%. Međutim, računalna obrada periodike i dalje je u razvojnoj fazi, stoga, iako se periodika realno nabavlja, daje na korištenje te u određenoj mjeri i čuva u knjižnicama, ta građa većinom još nije inventarizirana te se stoga podaci o njoj kao sastavnom dijelu fonda knjižnica ne mogu realno vidjeti putem *online* statistike (polazeći od podataka za 2018. godinu).

Kod čuvanja/nabave periodike javlja se novi moment dostupnosti ove građe online digitalizacijom tiskanih primjeraka od strane samih izdavača, odnosno prelaskom u digitalni način izlaženja određenih naslova. Stoga se može pretpostaviti da će u budućnosti biti manje potrebe za čuvanjem, pa i za inventarizacijom i obradom fizičkih primjeraka periodike – osim zavičajne građe.

II.3. Članstvo narodnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji, posjeti i posudba

Usluge 4 narodne knjižnice i 2 bibliobusa u 2022. koristilo je 16.060 AKTIVNIH korisnika koji su se upisali ili obnovili članstvo u 2022. godini, te oni kojima je u dijelu godine vrijedilo članstvo iz prethodne godine.

Gledano u postotku s obzirom na broj stanovnika, Koprivničko-križevačka županija na samom je vrhu u Republici Hrvatskoj po učlanjenosti u Knjižnice. S obzirom da prema Popisu 2021. u Županiji živi 101.661 stanovnik, proizlazi da narodne knjižnice i bibliobuse u Koprivničko-križevačkoj županiji koristi čak 16% stanovnika Županije, odnosno svaki 6. stanovnik Županije. U usporedbi sa stanjem na razini cijele Hrvatske, učlanjenost u knjižnice u KKŽ čak je za 6% veća nego u RH – jer na razini Hrvatske, u narodne knjižnice učlanjeno je 10% stanovnika, tj. tek svaki 10. građanin Hrvatske aktivni je član neke od narodnih knjižnica.

Za pretpostaviti je da zabilježenom postotku učlanjenosti stanovništva Županije u narodne knjižnice u velikoj mjeri pridonosi upravo razvijena mreža stajališta pokretnih knjižnica koje obilaze čak 21 općinu i omogućuju da cijelo područje Županije bude pokriveno knjižničnim uslugama. To potvrđuje i podatak da članstvo bibliobusa i dalje čini veliki udio u ukupnom broju članova knjižnica u Županiji te iznosi čak 18 % od ukupnog broja učlanjenih korisnika u narodne knjižnice u Županiji.

U bibliobuse je na kraju 2022. bio učlanjen ukupno 2.961 korisnik što je za oko 200 korisnika ili 7% više nego 2021. godine kada ih je bilo 2.757. Od ukupnog broja članova bibliobusa, 2.112 ih je u koprivničkom, a 849 u križevačkom bibliobusu. Trend porasta broja članova u pokretnim knjižnicama stabilan je i čvrst te ne treba sumnjati da će se i nastaviti, jer se na terenu stalno bilježe povećane potrebe za uslugama bibliobusa, pa i otvaranjem novih stajališta. Za pretpostaviti je da neće trebati još puno vremena da se dosegne razina broja korisnika iz 2019., kada je bibliobuse u KKŽ koristilo 3.214 aktivnih korisnika.

Rad u izvanrednim, pandemijskim uvjetima i u 2022. djelomično je utjecao na posjećenost knjižnica. Nasuprot više od 450.000 posjeta koliko su knjižnice i bibliobusi u Koprivničko-križevačkoj županiji zabilježili u 2019., što je bio najveći zabilježeni posjet knjižnicama u Županiji ikad, taj broj je u 2020. odjednom pao na 135.838 posjeta, odnosno na svega 30-tak % posjeta iz zadnje godine prije pandemije. U 2021. zabilježen je blagi porast posjeta te ih je bilo 158.300, a 2022. se trend porasta broja posjeta nastavio te je zabilježeno 163.055 fizičkih posjeta knjižnicama i bibliobusima. Ipak, nemogućnost održavanja mnogih programskih događanja, osobito u prvom dijelu 2022. te - uslijed epidemioloških mjera - ograničeni broj posjeta programima koji su ipak održani, uzrokovali su smanjenu posjećenost knjižnica i u 2022.

Ipak, 30.416 posjeta korisnika knjižničnim događanjima u 2022., što je povećanje za cca 5.000 posjeta ili čak 20% više u odnosu na 2021., kad ih je bilo 25.210, pokazuje da se građani polako, ali sigurno vraćaju u knjižnice. Nadalje, trend povećanog broja virtualnih događanja za korisnike, započet u 2020. i nastavljen u 2021., ali i u 2022., dokaz je da su knjižnice nastavile nuditi korisnicima programe i u virtualnom obliku, uz fizičke. Također su se u velikoj mjeri koristile digitalne usluge knjižnica (rezervacija i naručivanje građe, pretraživanje baza podataka o građi, "Pitajte knjižničara" i sl.) što je i do sad bilo jednako trendovima u drugim zemljama Europe. No, kao i u cijelom svijetu, uslijed pandemije, online usluge na daljinu doživjele su veliki skok te je i u 2022. nastavljen rast broja upita korisnika i rješavanja njihovih zahtjeva virtualnim putem e-mailom, putem knjižnične aplikacije za korisnike, preko društvenih mreža i sl., nego u godinama prije pandemije.

Podaci o korištenju i posudbi građe, s druge strane, pokazuju trend – usprkos određenom padu u prvoj i drugoj godini pandemije - da se knjižnice, i stacionirane i pokretne, i dalje intenzivno koriste: ukupno je u 2022. posuđeno 226.567 jedinica građe ili prosječno 14 jedinica po korisniku godišnje, što je na razini prošle 2021. godine.

ZAPAŽENI TRENDOM I KOMENTAR UČLANJENOSTI

Od početka 2015. godine u Koprivničko-križevačkoj županiji po prvi put bilježimo pokrivenost svih jedinica lokalne samouprave uslugom narodnih knjižnica, bilo stacioniranih ili pokretnih. Time su stanovnici svih gradova i općina dobili mogućnost korištenja knjižnice što je donijelo i povećanje broja članova.

Ostvarena **100% pokrivenost područja** (svih jedinica lokalne samouprave) održana je i usprkos pandemiji, sve do danas. Sljedeći izazov nam je omogućiti dostupnost fizičkim knjižničnim uslugama – prvenstveno putem pokretnih knjižnica - u što više naselja, posebice u malim, područnim školama do kojih knjižnice ni bibliobusi za sad još ne dopiru. Ali, to će djelomično biti moguće tek s novim bibliobusnim vozilima, a u potpunosti ukoliko se osnuje još jedna bibliobusna služba u Županiji.

Među najvećim korisničkim skupinama u knjižnicama su, uz odrasle korisnike, djeca osnovnoškolskog, a sve više i predškolskog uzrasta, dok je posebno brzo rastuća skupina najmlađih - beba do tri godine, odnosno, djece do polaska u školu. Ukupno na razini Županije oko 40% ukupnog članstva su korisnici 0-14 godina.

Zamjetan je broj učlanjenih nezaposlenih korisnika, kao i umirovljenika, a vrlo značajne i, s obzirom na potrebe, dosta zahtjevne skupine korisnika također su srednjoškolci i studenti.

*Na broj učlanjenih korisnika zasigurno nepovoljno utječe i još uvijek nedovoljno **radno vrijeme knjižnica za korisnike, u odnosu na potrebe.** Kad bi knjižnice mogle raditi u dužem radnom vremenu za korisnike, što **ne mogu zbog manjka djelatnika (osobito Križevci)**, zasigurno bi i broj korisnika iz pojedinih skupina imao prostora za povećanje, osobito među zaposlenom populacijom i npr. učenicima, budući da u svim gradovima u Županiji većina škola i dalje radi u dvije smjene.*

***Kad bi prostori knjižnica bili dostupniji (osobito u Koprivnici) te primjereniji veličinom i uređenjem** - tj. kad bi postojali npr. zasebni i prilagođeni prostori za mlade i druge specifične skupine korisnika, to bi zasigurno moglo privući dodatni broj korisnika.*

Besplatna članarina također je vrlo važan faktor koji može potaknuti na učlanjivanje, osobito korisnike iz populacije djece i mladih koji se još školuju, npr. studente, ali i nezaposlene, kao i umirovljenike.

Knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji imaju različite uvjete upisa, odnosno plaćanja članarine za korisnike. U pravilu su **omogućeni povoljniji upisi za pojedine kategorije stanovništva, a sve veći broj knjižnica odlučuje se i potpuno ukinuti članarinu.**

*Od 2008. godine odlukom Grada Koprivnice besplatan je upis u gradsku **Knjižnicu i čitaonicu "Fran Galović" Koprivnica** za sve građane Koprivnice za koje Grad Koprivnica subvencionira članarinu. Istu mogućnost Knjižnica je ponudila i svim općinama u Županiji, da za sve svoje stanovnike ili za neke određene skupine (npr. djecu, učenike, studente, umirovljenike i sl.). Iskoristilo ju je do sada već 10 općina – Drnje, Đelekovec, Gola, Hlebina, Koprivnički Bregi, Koprivnički Ivanec, Legrad, Molve, Novigrad Podravski i Peteranec - koje također subvencioniraju članarinu svojim mještanima. Od 2015. godine besplatan upis korisnicima omogućuju i knjižnice u **Virju i Đurđevcu**, a također članarinu ne plaćaju niti korisnici **koprivničkog bibliobusa**. S druge strane, knjižnica u **Križevcima i križevački bibliobus** prisiljeni su i dalje naplaćivati članarinu, makar i minimalnu, jer su im to važna sredstva za redovnu djelatnost, s obzirom da im sredstva od osnivača, Grada Križevaca, nisu dovoljna za pokrivanje redovnih troškova poslovanja.*

S obzirom na sve navedeno, u zadanim uvjetima, procjenjuje se da je u narodnim knjižnicama u Županiji, kao i u bibliobusima, približno **dostignuta gornja granica učlanjenosti koju je bilo moguće doseći s postojećim kapacitetima** - raspoloživom infrastrukturom knjižnica i bibliobusa te brojem zaposlenika.

Za ostvarivanje dodatnog broja članova **nužna su dodatna ulaganja u kapacitete** za pružanje knjižničnih usluga i to ponajprije u **dodatno zapošljavanje stručnih djelatnika** te u prostore i opremu.

S obzirom da je **nabava novih bibliobusnih vozila u tijeku, problem zastarjelih vozila u pokretnim knjižnicama tijekom 2023. će biti riješen.** Ostaje razmotriti mogućnosti osnivanja još jedne bibliobusne službe u Đurđevcu te riješiti izgradnju nove županijske matične knjižnice u Koprivnici što su trenutno najkritičnije točke ključne za dalji razvoj narodnih knjižnica i bibliobusa u Županiji.

OTVORENOST KNJIŽNICA ZA KORISNIKE U NOVOM STANDARDU ZA NARODNE KNJIŽNICE

Preporučeni broj sati otvorenosti knjižnica za korisnike u novom Standardu za narodne knjižnice iz 2021. doživio je, na žalost, vrlo lošu promjenu – tj. preporučena satnica dnevne otvorenosti knjižnice za korisnike znatno je smanjena u odnosu na stari Standard, što osobito pogađa knjižnice od IV. do VIII. tipa., među kojima su i sve knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji.

Naime, u starom Standardu postojala je odredba po kojoj svaka gradska knjižnica treba raditi za korisnike najmanje 60 sati tjedno, dok je za općinske knjižnice bila predviđena satnica za rad s korisnicima od 40 do 60 sati tjedno, ovisno o tipu knjižnice (veličini općine, broju korisnika i zaposlenika knjižnice itd.). Takva odredba bila je dobra jer je realno odražavala stvarne potrebe da knjižnice budu dostupne korisnicima u što većem dijelu dana. Ova odredba bila je i vrlo važan argument prema osnivačima kod obrazlaganja potreba za zapošljavanjem dodatnih knjižničara koji su bili nužni za različite potrebe knjižnica, a argument veće otvorenosti knjižnica često je bio presudan kod osnivača kako bi uvažili zahtjeve za novim zapošljavanjem.

Znajući koliko je otvorenost knjižnica bitna za razvoj djelatnosti i ispunjavane uloge knjižnice da bude ne samo informacijsko središte, već i mjesto okupljanja u zajednici, a ujedno znajući koliko je ta otvorenost osnivačima bitna, jer je to ono što se najviše vidi prema van, u javnosti, umjesto da tu zadanu otvorenost u Standardu poveća, zakonodavac se odlučio smanjiti Standardom preporučenu minimalnu otvorenost za korisnike, čime je dugoročno nanosena ogromna šteta narodnim knjižnicama u Hrvatskoj.

Smanjivanjem preporučene propisane dnevne otvorenosti za korisnike, u knjižnicama, na žalost, posljedično prestaje potreba za dijelom djelatnika u knjižnicama, tj. ta potreba se više nema čime argumentirati prema osnivačima te postoji opravdana bojazan da će osnivači tendirati smanjivanju broja zaposlenika u knjižnicama u budućnosti, pri čemu je tragedija da će se zapravo pozivati na naše vlastite knjižnične propise. Tako ova jedna odredba ima višestruke negativne, pa i pogubne posljedice na knjižničnu djelatnost – ne samo da korisnicima onemogućuje da im knjižnice budu dostupne, već dugoročno utječe na mogućnost knjižnica da se bolje stručno ekipiraju i na taj pružaju još kvalitetnije usluge korisnicima, te dalje razvijaju djelatnost i nove usluge i programe za korisnike.

Potpuno je nejasno zašto je zakonodavac odlučio u novom Standardu smanjiti dnevnu otvorenost knjižnica, tim više što je dobro poznata činjenica da ponuda stvara potražnju, i da dostupnost knjižnica što više preko cijelog dana znatno doprinosi i korištenju knjižnica i poticanja čitanja općenito. Jednako tako nejasno je zašto se preporučena otvorenost razlikuje po tipovima knjižnica s obzirom samo na jedan kriterij – broj stanovnika, a zašto nije kao ranije zadržana jedna vrsta otvorenosti za gradske, a druga za općinske knjižnice, kad je u praksi realna situacija da gradovi kao urbana središta bez obzira na broj stanovnika imaju drukčije i veće potrebe stanovnika za korištenjem knjižnica, nego općine (jer imaju više škola i vrtića, drugih ustanova, pa i visokoškolskih, kao i poduzeća, te općenito drukčiji način života koji se odvija tijekom cijelog dana).

Obrazloženje zakonodavca da je propisana otvorenost za korisnike u Standardu smanjena kako bi se djelatnicima u manjim knjižnicama omogućilo da imaju više vremena za obavljanje ostalih stručnih poslova uopće "ne drži vodu", jer se iz prakse zna da u tim manjim knjižnicama dnevna frekvencija korisnika niti nije takva da se uz redovnu otvorenost za korisnike ne bi mogli obaviti i svi drugi potrebni stručni poslovi, paralelno uz rad s korisnicima. Realna je situacija da i u većim knjižnicama, s više zaposlenika, ponekad pojedini stručni poslovi moraju silom prilika biti stavljeni "na čekanje", ukoliko su zbog bilo kojeg razloga s radnog mjesta odsutni pojedini djelatnici koji inače rade u neposrednom radu s korisnicima. Zbog toga ostalo osoblje koje inače radi npr. u obradi građe, odlazi na zamjene u rad s korisnicima i to se sve rješava u hod, kao uobičajeni način organizacije rada u knjižnicama.

Također ne smatramo opravdanim tumačenje zakonodavca dato u javnoj e-raspravi o novom Standardu da svaka knjižnica koja za tim ima potrebe može uvesti i duže radno vrijeme za rad s korisnicima nego što je to preporučeno u Standardu. Naravno da je to moguće, ali u stvarnosti vrlo teško provedivo, jer većina osnivača ne želi financirati nad-standard u knjižnici, već u praksi osnivači mahom gledaju samo koliki je minimum kojeg treba financirati, a vrlo često ne financiraju niti to, već u knjižnicama i matičnim službama traje stalna borba da se isfinancira barem minimum Standarda i omogući minimalna propisana otvorenost knjižnica za korisnike. Na žalost, sada je osnovno "oružje" knjižničarima u toj borbi – ranije poticajna odredba Standarda – "izbijeno iz ruke", i to jednim nedovoljno promišljenim potezom, za kojeg zapravo i ne postoje nikakvi stručni argumenti potkrijepljeni bilo kakvim brojčanim pokazateljima ili stvarnim iskustvom većeg broja knjižnica koje bi bilo relevantno.

OTVORENOST KNJIŽNICA ZA KORISNIKE U KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJU

Prema odredbama starog Standarda, zadana otvorenost knjižnica u Županiji bila je nedovoljno ostvarena – s prosječno oko 80%. Radno vrijeme knjižnica u stvarnosti ni prema starom Standardu nije bilo dostatno, s obzirom na potrebe, i trebalo je biti duže kako bi knjižnice bile što dostupnije svim kategorijama korisnika (kroz cjelodnevnu otvorenost, sve radne subote u mjesecu), ali za to nije bilo dovoljno zaposlenih stručnih djelatnika.

Zbog toga je upravo ova **odredba starog Standarda o propisanoj satnici otvorenosti za korisnike od 60 sati tjedno u gradskim knjižnicama i minimalno 40 u općinskim** bila glavni argument kod upućivanja zahtjeva osnivačima za zapošljavanjem dodatnog broja stručnih djelatnika u knjižnicama. Iako je te borba bila teška, često i vrlo dugotrajna, s vremenom je davala rezultate i **broj zaposlenika u knjižnicama kroz godine polako je rastao, a zahvaljujući tome rasla je i otvorenost knjižnica za korisnike**. Posljedično, s obzirom da su usluge bile dostupnije sve većem broju korisnika, **rasla su i učlanjenja i korištenje knjižnica, a pojavljivale su se i potrebe za novim uslugama**, za nove grupacije i skupine korisnika. Tako se zapravo **u interakciji knjižničara i korisnika razvijala djelatnost i uloga knjižnica u zajednici**, a sve je to bilo moguće zahvaljujući laganom, ali konstantnom rastu broja zaposlenika koji su omogućili uvođenje novih programa i aktivnosti, a bili su **zapošljavani prvenstveno zahvaljujući argumentu i odredbi o propisanoj satnici otvorenosti knjižnica za korisnike, koju osnivači najčešće jedino uvažavaju kod novog zapošljavanja**. S vremenom, postojala je realna mogućnost da će sve knjižnice dostići propisani Standard i moći raditi s korisnicima tijekom cijelog dana, i tome se težilo - kako bi građanima bile maksimalno dostupne.

Ali, **uvođenjem novog Standarda, propisana otvorenost za sve knjižnice u Županiji znatno je smanjena: u Koprivnici sa 60 na 50 sati, u Križevcima i Đurđevcu sa 60 sati na samo 40 sati, u Virju s 50 na 40 sati**.

Iako prema starom Standardu niti jedna knjižnica u Županiji nije još dosegla propisanu otvorenost, što je stoga bio stalni argument za dodatna zapošljavanja knjižničara, **prema novom Standardu, propisani minimum otvorenosti zadovoljavaju sve knjižnice – Koprivnica, Križevci, Đurđevac – osim Virja, koje je ostalo ispod razine smanjenih odredbi novog Standarda i ispunjava ga s 82% (a ranije je to bilo 66%)**. **Na razini Županije, ispunjenost odredbi Standarda vezano za otvorenost knjižnica za korisnike skočila je za čak 16% u odnosu na stanje računato prema starom Standardu, i iznosi čak 96%**.

U stvarnosti, međutim, svih **5 dana u tjednu cjelodnevno za korisnike može raditi samo jedna knjižnica i to u Koprivnici**, dok ostale knjižnice rade po različitim rasporedima, pojedine dane u jednoj ili u drugoj smjeni, iako osobito gradske knjižnice imaju potrebe raditi tijekom cijelog dana, s obzirom na radno vrijeme škola i fakulteta u sva tri grada koje traje preko cijelog dana. Međutim, ni koprivnička Knjižnica nema dovoljan broj zaposlenika s obzirom na stvarne potrebe za otvorenosti, tako da npr. nije u mogućnosti raditi sve subote u mjesecu, a ne može biti otvorena niti dovoljan broj sati radnim danom.

Također, **i bibliobusi rade u jednoj smjeni**, što je daleko ispod potreba na terenu. Prema IFLA-inim smjernicama **bibliobusi s više od 30 stajališta** (prema hrvatskom novom Standardu više od 25) **imaju uvjete za uvođenje druge smjene rada, a to imaju oba županijska bibliobusa**, dok koprivnički ima čak i puno više od toga, tj. ukupno više od 50 stajališta.

Općine u KKŽ sastoje se od mnogo malih, raštrkanih naselja, čije stanovništvo nema objektivnih mogućnosti za korištenje drugih knjižnica koje su smještene u udaljenim mjestima, jer je i prometna povezanost javnim prijevozom manjih naselja s većim mjestima, kao i samih obližnjih naselja jednih s drugima, vrlo slaba.

*Zato je **usluga bibliobusa tim važnija za djecu, tj. učenike osnovnoškolskog uzrasta – oba bibliobusa zajedno obilaze ukupno čak 65 školskih ustanova (područne ili matične škole), kao i za najmlađe – polaznike dječjih vrtića** kojih koprivnički bibliobus posjećuje ukupno 20-tak na koprivničkom i đurđevačkom području, a križevački 2 u Križevcima i 4 u okolici. Ali, zbog velikog postojećeg broja stajališta i rada u samo jednoj smjeni, bibliobusi nisu u mogućnosti pokriti sva stajališta gdje ima interesa za njihovim uslugama.*

*Djelomično rješenje može biti druga smjena rada bibliobusa, za što je **potrebno zapošljavanje još jedne dvočlane posade u Koprivničkom i jednočlane u Križevcima, ali najbolje dugoročno rješenje bilo bi uvođenje još jedne bibliobusne službe, u Đurđevcu.***

MEĐUBIBLIOTEČNA POSUDBA

U 2022. godini **u KKŽ primljeno je i riješeno 708 zahtjeva za međubibliotečnom posudbom** – što je porast od 30% u odnosu na 2021. (kad je bio 541 zahtjev), a tri i pol puta više nego u 2020., kad je bilo 197 zahtjeva. Županijske knjižnice u 2022. **603** puta su posudile građu **od drugih knjižnica**, a **105** puta su posudile svoju građu **drugim knjižnicama**.

INFORMACIJSKI UPITI

U narodnim knjižnicama i bibliobusima odgovoreno je na **39.225** informacijskih upita. Ovaj broj znatno je povećan u odnosu na ranije, jer su od 2022. u njega uključeni i virtualni upiti kojih je sve više u knjižnicama.

Od ukupnog broja upita, knjižničari županijske matične knjižnice u Koprivnici riješili su ukupno **21 upit** kroz uslugu „Pitajte knjižničare“.

II.4. Aktivnosti narodnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji za korisnike

Segment knjižničnih događanja i posjeta tim događanjima bio je jedan od najpogođenijih epidemiološkom situacijom zbog zadanih ograničenja broja sudionika događanja u zatvorenim prostorima, kao i zbog obaveze posjedovanja Covid potvrde. Ipak, knjižnice su i u nepovoljnim pandemijskim uvjetima nastojale organizirati različita događanja i programe, što fizički, što virtualno, što hibridno, za sve skupine korisnike te su nastavile osmišljati nove programe, projekte i aktivnosti, osobito one usmjerene na poticanje čitanja.

Također se nastavila suradnja s građanima kroz udruge civilnog sektora, volonterima, s drugim ustanovama itd. Provodila se virtualna edukacija za korištenje knjižnice i informacijskih izvora, poticalo korištenje knjižnice i knjižničnih usluga u svrhu cjeloživotnog učenja, stručnog usavršavanja i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. Također su se provodili programi informacijskog i informatičkog opismenjavanja, pružala podrška u stjecanju kvalifikacija i prekvalifikacija.

U godinama prije pandemije bilježen je uzastopni trend porasta broja kulturno-animacijskih programa i njihovih posjetitelja u knjižnicama. No, 2020. godine zbog izvanrednih uvjeta rada u situaciji proglašene pandemije bolesti COVID-10, ova uzlazna linija neminovno je prekinuta. S obzirom da se radi o segmentu rada knjižnica koji je pažljivo i sustavno izgrađivan tijekom dugog niza godina, za koje vrijeme su knjižnice pažljivo osluškivale potrebe i interese korisnika i zajednice te nastojale osmisliti programe u skladu s tim, a ujedno stvoriti navike kod korisnika za dolaženje na knjižnične programe, bit će potrebno još vremena i nakon završetka pandemija da se ponovo vrate nekadašnje navike korisnika i opet dostignu brojke posjeta iz vremena prije pandemije.

U 2022. u Županiji održano je ukupno **1.912 knjižničnih događanja (1.565 u 2021.) s ukupno 30.416 posjetitelja (25.210 u 2021.), što je znatan porast u odnosu na prošlu godinu.** Za djecu i mlade u knjižnicama je održano na razini Županije 1.352 programa, sa 18.875 posjeta, a za odrasle 560 programa s 11.541 posjeta. Dio programa održan je virtualno, što je trend koji je nastavljen iz 2020. i 2021. godine.

II.5. Djelatnici u narodnim knjižnicama Koprivničko-križevačke županije

U 4 narodne knjižnice i 2 bibliobusa u 2022. bilo je zaposleno ukupno **35 stručnih knjižničnih djelatnika; od toga u Koprivnici 18, 11 u Križevcima, 4 u Đurđevcu i 2 u Virju. U odnosu na 2021., 1 djelatnik je manje.**

Iako knjižnice u parametrima kao što su prostor i oprema, fondovi, obrađenost i pretraživost građe, automatizacija, programska djelatnost, *online* usluge i sl. bilježe znatne pomake u zadnjih 15-20 godina, **na području kadrovskog ekipiranja situacija je upravo supratna. Pomaci su minimalni, a u svakom slučaju nedovoljni** jer što se tiče stručnoga osoblja, knjižnice uopće ne uspijevaju pratiti ni minimum Standarda. **Stoga je najveći problem praktično svih knjižnica upravo manjak djelatnika.** Osnivači vrlo rijetko odobravaju nova zapošljavanja, pa mlađi zaposlenici dolaze u knjižnice gotovo isključivo samo na upražnjena radna mjesta - s kojih su zaposlenici otišli u mirovinu, ili odselili i slično. Istovremeno je u stalnom porastu broj korisnika i korištenja knjižnica, programa i aktivnosti. U knjižnicama stalno rastu knjižnični fondovi, pojavljuju se nove vrste građe, a raste i broj i vrste usluga te se mijenjaju potrebe korisnika koje uz to postaju sve složenije te bi za sve to trebao i veći broj djelatnika.

Kad se osim broja stanovnika uzmu u obzir i ostali obavezni parametri kao npr. broj odjela i službi, broj korisnika, broj radnih smjena i satnica otvorenosti knjižnice, broj etaža na kojima knjižnica djeluje, vrste i količina usluga koje pruža itd. ostvarenost Standarda (čl. 27.) potrebnog broja stručnih zaposlenika **na razini Županije prosječno je cca 60%,**

Npr., koprivnička knjižnica po svim navedenim odredbama ispunjava Standard sa svega 56% jer ima 18 stručnih zaposlenika, od ukupno 23, dok bi prema Standardu, kao matična knjižnica, trebala imati ukupno 30-tak djelatnika (nedostaju zaposlenici u neposrednom radu s korisnicima kako bi se otvorenost za korisnike mogla povećati na sve subote, kao i tijekom radnog dana; nedostaju stručnjaci za rad s djecom do 14 godina, za rad sa zavičajnom zbirkom, PR stručnjak, informatičar...) Slično je i s ostalim knjižnicama – u svima nedostaju zaposlenici, kao i u bibliobusima, koji bi trebali imati po još jednu posadu kako bi mogli raditi u 2 smjene.

Osnivači, kao i korisnici, očekuju od knjižnica da budu otvorene za korisnike što duže, tj. da rade tijekom cijelog dana, kao i subotama, da se na upite i informacijske zahtjeve korisnika odgovara brzo i kvalitetno, da građa bude nabavljena u što kraćem roku nakon pojavljivanja na tržištu, da bude brzo i efikasno obrađena i dostupna, da *online* baze budu točne i ažurne, da se građa redovito digitalizira, da knjižnice u svojim programima uvažavaju interese i potrebe najrazličitijih grupa korisnika itd. Ali, ove zahtjeve korisnika, a osobito osnivača prema knjižnicama ne prati realan porast broja djelatnika, koji bi mogli u adekvatnom vremenu i na odgovarajući način, profesionalno i stručno, pružiti sve potrebne usluge korisnicima, a uz to na vrijeme i kvalitetno obavljati sve druge stručne poslove u knjižnicama, te provoditi maksimalno angažiranu kulturnu i javnu djelatnost.

STALNO STRUČNO USAVRŠAVANJE ZAPOSLENIKA

U 2022., u odnosu na 2021. i 2020., ponovo je porastao broj edukacija uživo, u odnosu na virtualne edukacije, osobito u drugom dijelu godine kad je većina mjera uvedenih zbog epidemiološke situacije s pandemijom zapravo već ukinuta. Na razini Županije usavršavalo se ukupno 34 knjižničara i to ukupno 1.124 sata.

U 4 županijske narodne knjižnice, od ukupno 35 stručnih zaposlenika knjižničarske struke, 2 su knjižničarske savjetnice, od čega je jedna dr znanosti, te 9 viših knjižničara.

To znači da trećina svih stručnih zaposlenika ima stečena viša zvanja, odnosno, njih 11 čini polovicu svih VSS zaposlenika knjižničarske struke, što je također nedvojbena pokazatelj visoke razine profesionalizma i izvrsnosti stručnog rada knjižnica u Županiji.

II.6. Proračun i troškovi narodnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji

Na razini Županije, knjižnice ostvaruju cca 20% prihoda kroz vlastite prihode, a cca 80% su proračunski financirane. Od ukupnih proračunskih sredstava, cca 72% sredstava za knjižnice osiguravaju gradovi i općine, kao osnivači knjižnica. Drugi najveći proračunski financijer knjižnica je Ministarstvo kulture i medija, koje sudjeluje s 21%. Preostalih 7% proračunskih prihoda sufinancira Županija iz svog proračuna.

Ukupno utrošena sredstva za poslovanje narodnih knjižnica i bibliobusa u Koprivničko-križevačkoj županiji iznosila su u 2022. 10.811.310 kn, što iznosi prosječno 673 kn po aktivnom korisniku. Na nivou cijele Hrvatske, ukupan iznos utrošenih sredstava za narodne knjižnice bio je cca 355.000.000 kn, što prosječno po aktivnom korisniku na razini Hrvatske iznosi 910 kn. Znači, za oko 30% manje uloženog novca po aktivnom korisniku, u KKŽ ostvarena je knjižnična usluga za više stanovnika područja nego gledano na razini cijele Hrvatske – s obzirom da je na razini Hrvatske u knjižnice u članjen svaki 10., a na razini KKŽ svaki 6. stanovnik. Možemo opravdano pretpostaviti da je razlog tome raširena usluga pokretnih knjižnica koje posluju uz znatno manje troškove od stacioniranih knjižnica, a pokrivaju veliko područje te omogućuju korištenje usluge za veliki broj stanovnika kojima one inače ne bi bile dostupne.

Što se tiče nabave građe, najviše sredstava i dalje izdvaja Ministarstvo kulture i medija RH i to 66% od ukupnih sredstava za nabavu na razini Županije. Osnivači su za nabavu knjižnične građe izdvojili 24% a same knjižnice iz vlastitih sredstava i ostalih izvora 6%. Preostalih 4% sufinancira Županija.

Primjetan je trend smanjenog postotka sudjelovanja Županije u sufinanciranju narodnih knjižnica, a osobito u financiranju nabave građe. S obzirom na odredbe novog Zakona o knjižnicama i knjižničarstvu iz 2021. i obavezama županija u pružanju financijske podrške razvoju mreža narodnih knjižnica, potrebno je podzakonskim propisima čvršće i jasnije što prije detaljno propisati te obveze kako bi se knjižnice mogle na njih pozvati u svom poslovanju i osigurati financijsku podršku i sa županijske strane koja je neophodna u razvoju, ali i održanju ostvarenog standarda pružanja usluga u knjižnicama.

Zaključak

Narodne knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji usmjerene su na pružanje usluga cjelokupnom stanovništvu Županije - obuhvaćaju 100% područja, tj. knjižnične usluge dostupne su stanovništvu u svim jedinicama lokalne uprave, u svim gradovima i općinama. To je moguće uz predani rad svih zaposlenika četiri narodne knjižnice, ali i zahvaljujući organizaciji dvije bibliobusne službe u dva grada, koje putem dva bibliobusa knjižničnom uslugom pokrivaju 21 općinu bez općinskih knjižnica.

Po ostvarenim rezultatima narodne knjižnice Koprivničko-križevačke županije predstavljaju jedan od najuspješnijih organiziranih sustava koji djeluju na županijskoj razini u KKŽ. U narodne knjižnice i bibliobuse učlanjeno je čak 16% stanovništva Županije ili svaki 6. stanovnik Županije, i to uz izdvajanje od samo 673 kn godišnje po aktivnom korisniku.

Već u trećoj pandemijskoj godini, knjižnice su nastavile pružati čvrstu potporu građanima pružanjem virtualnih usluga, kao i fizičkih usluga za korisnike koliko je to god bilo moguće.

Knjižnice i bibliobusi u Županiji društvena su i komunikacijska središta svojih zajednica, otvorene i svima namijenjene kulturno-obrazovne ustanove koje građani rado koriste u svrhu učenja i provođenja slobodnog vremena, za sastajanje i druženje, za razmjenu ideja i vlastitih znanja i vještina, a osobito su usmjerene poticanju čitanja kao temeljne vještine za preživljavanje u suvremenom svijetu.

Sve županijske narodne knjižnice nastoje uvoditi i koristiti kvalitetne, inovativne i kreativne metode i modele rada, primjerene svim skupinama građana. Prilagođavaju se društvenim i tehnološkim promjenama, provode angažirani odgojno - obrazovni rad te kulturnu i javnu djelatnost. Pri tome njeguju lokalnu, regionalnu, nacionalnu i međunarodnu suradnju, te zajedno s brojnim partnerima i suradnicima provode i pružaju usluge i programe u skladu sa svjetskim trendovima.

Narodne knjižnice i njihovi zaposlenici kontinuirano se prilagođavaju promjenama u okruženju koje utječu na njihovo poslovanje, stručno se usavršavaju u zemlji i inozemstvu, koristeći i sredstva iz EU fondova, te preuzimaju nove društvene uloge u kulturi, informiranju, obrazovanju i potpori društvenom uključivanju.

Veliko priznanje dobrom usmjerenju i rezultatima rada županijskih narodnih knjižnica u 2022. bila je i nagrada Knjižnica godine za 2022. u svijetu, koju je Knjižnici i čitaonici "Fran Galović" Koprivnica dodijelio London Book Fair, jedan od najvećih, najstarijih i najpoznatijih sajmova knjiga u svijetu. Također, treba spomenuti i knjižnične nagrade HKD-a koje su u 2022. primile djelatnice koprivničke knjižnice – Ljiljana Vugrinec primila je najveće knjižničarsko priznanje u Hrvatskoj, Kukuljevićevu povelju, a Ida Gašpar primila je priznanje Eva Verona Hrvatskoga knjižničarskog društva..

Zaključno, možemo reći da daljnji razvoj narodnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji ovisi o ulaganjima u kapacitete knjižnice – u infrastrukturu tj. prostore i opremu knjižnica i bibliobusa, a pogotovo u stručne zaposlenike kojih je premalo u odnosu na aktualne i stalno rastuće potrebe svih sadašnjih i potencijalnih korisnika knjižnica, a uz to su i nedovoljno plaćeni, s obzirom na visoku razinu stručnosti koja se od njih očekuje, kao i na sve poslove koje obavljaju.

Ravnatelj
Knjižnice i čitaonice "Fran Galović"
Koprivnica
Karlo Galinec, dipl. oec., v.r.

Voditeljica
Županijske matične razvojne službe
Ljiljana Vugrinec, prof.,
knjižničarska savjetnica, v.r.